

Schrijven in rondes

Leren schrijven door sleutelen aan je eigen tekst

In het eerste jaar van hun opleiding tot docent Nederlands moeten studenten aan de lerarenopleiding van de Hogeschool Arnhem en Nijmegen onder meer een artikel schrijven. Die activiteit dient meerdere doelen: uiteraard het vergroten van de schrijfvaardigheid, dat wil zeggen vaardigheden als brainstormen, het onderwerp afbakenen, plannen, schrijven, commentaar (leren) krijgen, herschrijven. Maar vooral gaat het er natuurlijk om de student te laten ervaren wat hij straks zijn leerlingen 'aandoet'. Kortom: de student moet een beeld krijgen van welke aspecten er aan een schrijfp opdracht zitten en op welke diverse vaardigheden zo'n opdracht een beroep doet.

Die opdracht leverde in het verleden nogal wat problemen op: het uitstel- en- voor-zich-uitschuif-probleem bijvoorbeeld. In het vorig studiejaar slaagde maar de helft van de studenten erin de opdracht in dat jaar af te ronden. Zelf moeten zoeken naar een geschikt onderwerp leverde ook vertraging op. Bovendien levert het soms producten op waarvan de authenticiteit dubieus is in deze tijden van Internet en overinformatie. Dit jaar heb ik geprobeerd de variabelen beter onder controle te krijgen. We willen niet meer terug naar de tijd van het Opstel (ga maar zitten en schrijf wat op over...), maar toch streven naar een bepaald moment waarop het product af is. Daartoe heb ik het systeem van *schrijf rondes* ingevoerd. We willen zeker niet meer terug naar een lijstje titels, maar toch een kader aangeven waarbinnen het artikel geschreven wordt. Daartoe heb ik voor een serie '*onderwerpen*' gezorgd. We willen graag dat de schrijver zich zo breed mogelijk informeert en zo uitgebreid mogelijk bronnen gebruikt, maar toch ook de authenticiteit van het eindproduct waarborgen. Daartoe heb ik de '*specifieke opdracht*' bedacht. Geen enkele docent stelt het op prijs

een werkstuk onder ogen te krijgen waarvan later toevallig blijkt dat het van de befaamde auteur X afkomstig was of overgenomen uit de brochure van de vereniging Zusenzo. En dat je daar dan in hebt zitten strepen en allerlei suggesties ter verbetering aangebracht! Het Internet is nou eenmaal een onuitputtelijke bron van tekst over ieder denkbaar onderwerp. Het heeft geen zin van ieder werkstuk dat je binnen krijgt op zoek te gaan naar de 'vindplaats' op het net. Laat ze gebruiken wat ze willen, als de bron maar vermeld wordt. En zorg voor een 'specifieke opdracht', een aantal voorwaarden dat de schrijver kort voor de eigenlijke schrijftaak krijgt en waaraan het eindproduct moet voldoen.

Onderwerp

De student krijgt van mij een onderwerp uit de volgende lijst toegewezen. Het is mogelijk onderling te ruilen, mits in overleg met mij.

- Een actueel onderwerp uit de onderwijswereld
- Een actueel onderwerp uit de muziekwereld
- Een actueel onderwerp uit de kunstwereld
- Een actuele kwestie rond leven en dood
- Een actueel onderwerp uit het studentenleven
- Een actueel onderwerp uit de plaatselijke politiek
- Een actuele kwestie rond de zorg voor het milieu
- Een actueel onderwerp uit de natuurbescherming
- Een actueel onderwerp uit de sportwereld
- Een actueel maatschappelijk probleem

Die onderwerpen zijn heel erg ruim. Het is in eerste instantie aan de student op zoek te gaan naar een veel kleiner deelonderwerp. Voorts krijgt de student de volgende informatie.

Rond jouw onderwerp verzamel je materiaal (kranten, tijdschriften, internet, etc.) en bepaal je het thema en de hoofdvraag (of hoofdvragen, mogelijk zelfs een vaste structuur). Je begint passages van je artikel te schrijven. In de week van 11 maart heb je de gelegenheid met mij te overleggen over de afbakening van je onderwerp en over het bouwplan van je tekst. Na de individuele afspraken volgt de eerste schrijfronde op donderdag 21 maart. Je krijgt op die

dag om 9.30 uur van mij een specifieke opdracht. Die kan betrekking hebben op:

- publiek waarvoor je moet schrijven (bv. brugklassers, studenten, een algemeen publiek of mensen die speciaal in jouw onderwerp zijn geïnteresseerd)
- doel (bv. mensen zoveel mogelijk informeren, of amuseren, of proberen te overtuigen, of over te halen om iets te doen)
- medium (bv. jongerentijdschrift, Hogeschoolblad, huis-aan-huisblad).

Je schrijft je tekst met gebruikmaking van alles wat je al aan voorwerk hebt gedaan en levert hem bij mij in, uiterlijk om 16.00 uur. Wie te laat is, verwijs ik naar de tweede schrijfronde. Je zorgt zelf voor een tekstverwerker op die dag. Ik kijk in de weken daarna de tekst na. Ik let op:

- opbouw, bouwplan, inleiding en afsluiting (dit alles in samenhang met het onderwerp)
- de verwerking van de specifieke opdracht
- paragraaf- en/of alinea-indeling
- zinsbouw en woordgebruik
- spelling (een tekst wordt pas goedgekeurd als er niet één spelfout meer inzit!!!).

Op 2 april maak ik bekend of je tekst is goedgekeurd of dat je in aanmerking komt voor de tweede schrijfronde. Die is op donderdag 4 april. Je krijgt dan voor 9.30 uur te horen waarop je de tekst moet herzien. Je hebt wederom tot 16.00 uur de tijd. Wie te laat is, heeft voor dit jaar zijn kansen verspeeld.

Ik kijk de tekst na en maak op 16 april bekend of de tekst is goedgekeurd of dat je in aanmerking komt voor de derde schrijfronde. Die is op donderdag 18 april, tussen 9.30 uur en 16.00 uur. Is je tekst dan nog niet in orde (of niet ingeleverd) dan moet je de module volgend jaar opnieuw doen, onder de dan geldende voorwaarden.

De termen 'thema', 'hoofdvraag', 'vaste structuur' en 'bouwplan' zijn afkomstig uit de door ons gebruikte methode voor schriftelijke en mondelinge communicatie: Steehouder, *Leren Communiceren* (1999).

Afbakenen onderwerp

Bij het afbakenen van het onderwerp heeft de student hulp nodig. Het schrijft makkelijker over 'K3 en de commercie' dan over een actueel

onderwerp uit de muziekwereld; en de oplossing voor de verkeerschaos in de binnenstad van Arnhem is de concretisering van 'een onderwerp uit de plaatselijke politiek'. Meestal volstaat een kwartiertje heen-en-weer praten en doorvragen om zover te komen. Een enkeling heeft meer tijd nodig. Slechts een van mijn studenten is er niet in geslaagd 'een actueel onderwerp uit de zorg voor het milieu' verder te concretiseren dan de perikelen rond de bouw van een derde brug over de Waal bij Nijmegen. Welnu, de brug is er nog lang niet en het artikel ook niet.

Specifieke opdracht

Hieronder volgt een voorbeeld van het bouwplan voor een artikel, gevolgd door fragmenten uit drie achtereenvolgende versies ervan. Het is een uitwerking van 'een actueel onderwerp uit de zorg voor het milieu'. De student heeft het via het 'klimaat' en de onvermijdelijke 'zure regen' toegespitst tot de 'wereldklimaatconferentie'.

Bouwplan Wereldklimaatconferentie (WKC):

Wat is de WKC?

Waarom de WKC?

Wat is het doel van de WKC?

Wie doen hier aan mee?

Vergeleken met andere vond ik het een oppervlakkig bouwplan. Met mijn 'specifieke opdracht' heb ik geprobeerd hem wat concreter te laten worden. Iedere student krijgt een eigen specifieke opdracht, afhankelijk van zijn onderwerp en bouwplan. Meestal doe ik me voor als redacteur van een tijdschrift. Deze student kreeg de volgende specifieke opdracht: 'Kijk' is een populair-wetenschappelijk tijdschrift voor jongeren (10-14 jaar) De redactie vraagt jou een artikel te schrijven over de WKC. Over wat, waarom, wie eraan meedoen, maar ook wat de beoogde effecten zijn, wat de problemen zijn en welke hinderpalen er zijn. 'Kijk' is voor jongeren, dus:

- vermijd moeilijk taalgebruik, vaktermen etc.
- geef vooral goede, aansprekende voorbeelden.

Dat leverde op 21 maart de volgende eerste versie op:

De wereldklimaatconferentie

In 1997 kwamen 55 landen in de Japanse stad Kyoto samen. Hier kwamen die landen tot het besluit dat tussen 2008 en 2012 de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen met 5.2 % moeten worden teruggedrongen ten opzichte van 1990. Verskillende landen moeten verschillende doelen halen. De VS moeten hun uitstoot verminderen met 7 procent, Japan met 6 en Europa met 8 procent. De Kyoto-overeenkomst treedt pas in werking als de 55 landen die gezamenlijk goed zijn voor minstens 55 procent van de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen het verdrag ratificeren. Omdat de VS als grootste vervuiler afnemen moeten alle andere grote geïndustrialiseerde landen wel meedoen.

Door de uitstoot van bepaalde broeikasgassen wordt het natuurlijke broeikaseffect versterkt. Op lange termijn vindt een te extreme opwarming van de aarde en verandering van het klimaat plaats. Dit wordt het grootste milieuprobleem van deze tijd genoemd. De aarde straalt zelf warmte uit. Voor een deel wordt dat door de natuurlijke broeikasgassen in de atmosfeer vastgehouden. Broeikasgassen waaronder kooldioxide, laten wel zonnestralen door, maar houden van de aarde teruggekaatste warmte tegen. Is die concentratie broeikasgassen te groot, dan kan de warmte vanaf de aarde moeilijker weg en stijgt de temperatuur.

Het gaat vooral om kooldioxide (CO₂) die ontstaat bij de verbranding van fossiele brandstoffen als olie, aardgas en kolen. CO₂ is een gas dat in de natuur ook voorkomt, maar de uitstoot ervan is sinds de industriële revolutie met eenderde toegenomen. Britse wetenschappers melden onlangs dat de concentraties kooldioxide in de atmosfeer groter zijn dan ooit. Methaan (CH₄) is een andere belangrijk broeikasgas. Methaan komt ook in de natuur voor, maar de uitstoot ervan neemt flink toe door de grootschalige veeteelt, vuilstortplaatsen en rijstbouw (.....) Er zijn nu nieuwe methoden om het broeikaseffect te bestrijden. Door allerlei 'flexibele' maatregelen, ook wel de flex mex genoemd, hopen geïndustrialiseerde landen zo min mogelijk 'harde' uitstootvermindering in eigen land te moeten realiseren. Daar wordt in Den Haag over onderhandeld, zodat het Kyoto-akkoord in 2002 echt in werking kan treden.

Toch moeten we tot nu toe de conclusie trekken dat al deze maatregelen tot nu toe weinig succes hebben opgeleverd. De rijke landen staan onder druk omdat

de meeste van hen hun doelstellingen niet haalden - uitzonderingen als Duitsland met een vermindering van 15,3 procent daargelaten. De EU stootte gemiddeld hetzelfde uit in vergelijking met het jaar 1990. Volgens cijfers van de Verenigde naties stoten de VS bijna 11 procent meer CO₂ uit, Japan 9,5 procent en Australië 12 procent.

Dit is ongeveer een kwart van de totale tekst, de begin- en slotlinea's.

Ik krijg de teksten op papier aangeleverd en geef op dat papier ook mijn commentaar. Dat bestaat voor het grootste deel uit een aantal symbolen. Zo gebruik ik:

!	Prima, mooi geformuleerd
?	Onbegrijpelijke zin of passage
Sp	Spelfout
ip	Interpunctiefout
Wrd	Ander woord
bliksemschicht	Kromme zin, foute of omslachtige constructie

In het bovenstaande artikel heb ik de zinnen onderstreept waar ik commentaar op had. In de meeste gevallen betrof het vraagtekens. Ik verbeter nooit iets, geef alleen aan waar volgens mij onvolkomenheden zitten. Ik vraag de student bij de tweede versie ook de vorige mee in te leveren. Dat vergemakkelijkt het nakijken enorm. Gemiddeld besteed ik niet meer dan een half uur aan een versie van een artikel.

Commentaar

Op 4 april kreeg de schrijver van de 'Klimaatconferentie' zijn artikel terug met de volgende opdracht:

'Kijk' kan het stuk zo niet plaatsen. Het is te onduidelijk, niet op kinderen gericht en veel te warrig. Er is ook geen sprake van een indeling. Zorg voor:

- uiterlijke structuur; kopjes, etc.
- innerlijke structuur; bij elkaar wat bij elkaar hoort
- wees veel duidelijker voor de doelgroep: voorbeelden, vermijd vaktermen of leg ze uit. Zie mijn vraagtekens en vragen.

De volgende ronde

's Middags had hij een volgende versie voor mij klaar.

De wereldklimaatconferentie

Het is 's morgens vroeg. Vandaag gaan je ouders een vakantie boeken. Je gaat met ze mee naar het reisbureau. Jullie zitten daar te bladeren in folders over allerlei steden en landen. Plotseling valt je iets op. Er ligt een folder over Apeldoorn aan Zee. Je reageert verbaasd en stamelt: 'Maar dat kan toch helemaal niet!'

We hebben al jaren te maken met een temperatuurstijging op aarde, het broeikaseffect. Hierdoor stijgt de zeespiegel. Als we het broeikaseffect en de problemen die daarbij horen niet aanpakken, komt Apeldoorn aan Zee sneller in zicht dan je denkt.

In 1997 kwamen 55 landen in de Japanse stad Kyoto samen. Hier kwamen die landen tot het besluit dat tussen 2008 en 2012 de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen met 5,2 % moet worden verminderd ten opzichte van 1990. Verschillende landen moeten verschillende doelen halen. De VS moeten hun uitstoot verminderen met 7 procent, Japan met 6 en Europa met 8 procent. (.....)

Kwaadaardige gassen

Door de uitstoot van bepaalde broeikasgassen wordt het natuurlijk broeikaseffect versterkt. Op lange termijn vindt een te sterke opwarming van de aarde en verandering van het klimaat plaats. Dit wordt het grootste milieuprobleem van onze tijd genoemd. De aarde straalt zelf warmte uit. Voor een deel wordt dat door de natuurlijke broeikasgassen in de atmosfeer vastgehouden. Broeikasgassen waaronder kooldioxide laten wel zonnestralen door, maar houden van de aarde terugkaatsende warmte tegen. Is die hoeveelheid broeikasgassen te groot, dan kan de warmte vanaf de aarde moeilijker weg en stijgt de temperatuur.

Het broeikaseffect wordt vooral veroorzaakt door kooldioxide (CO₂)

(.....)

Europa vindt het Kyoto-verdrag zeer belangrijk en vindt dat het verder uitgevoerd moet worden. Ook Japan wil dat het verdrag wordt uitgevoerd. Toch zal Japan niet meedoen als de VS ook niet meer meedoen. Dit zou een nadeel zijn voor de economie van Europa en Japan ten opzichte van de VS. En als Japan niet meer meedoet dan zullen ook Canada en Australië niet meer meedoen. Dat zou dus betekenen dat al die vergaderingen voor niks zijn geweest. Dit mag dus niet gebeuren, dus moeten de VS toch meedoen in het

tekenen van het verdrag.(...)

We hebben nu dus al vele jaren overlegd met andere landen over een oplossing voor een beter klimaat op aarde. Het is dan jammer om te zien dat al dit vergaderen over het milieu nog niet veel heeft opgeleverd. Laten we nu maar hopen dat ieder land zijn steentje bijdraagt aan het verminderen van de CO₂-uitstoot. Want niemand heeft toch zin in een vakantie in Apeldoorn aan Zee.

Dit is opnieuw ongeveer een kwart van de totale tekst, de begin- en slotalinea's.

Nog niet tevreden

Op 18 april kreeg hij van mij het volgende commentaar annex opdracht.

Kopjes en inleidende alinea zijn al een hele verbetering. Toch is de tekst nog steeds niet geschikt voor jongere lezers: Te lange zinnen, te veel naamwoordconstructies i.p.v. werkwoorden (Zie Steehouder, h. 4.2), te veel lijdende zinnen, te veel vage, onduidelijke zinnen. Laat de huidige tekst nou 's los en herschrijf het verhaal in eigen woorden, rekening houdend met de doelgroep.

En nog dezelfde middag had hij voor mij gereed:

De wereldklimaatconferentie

Het is 's morgens vroeg. Vandaag gaan je ouders een vakantie boeken. Je gaat met ze mee naar het reisbureau. Jullie zitten daar te bladeren in folders over allerlei steden en landen. Plotseling valt je iets op. Er ligt een folder over Apeldoorn aan Zee. Je reageert verbaasd en stamelt: 'Maar dat kan toch helemaal niet!'

We hebben al jaren te maken met een temperatuurstijging op aarde, het broeikaseffect. Hierdoor stijgt de zeespiegel. Als we het broeikaseffect en de problemen die daarbij horen niet aanpakken, komt Apeldoorn aan Zee sneller in zicht dan je denkt.

In 1997 namen in de Japanse stad Kyoto 55 landen een besluit: ze zouden minder broeikasgassen produceren. Deze broeikasgassen worden mede door auto's in de lucht geblazen. Ze zijn zeer slecht voor het milieu. Ook zijn ze gevaarlijk voor de mensen. De 55 landen hadden besloten dat ze allemaal minder

broeikasgassen in de lucht zouden blazen. Alleen de VS willen dit niet meer. En zij zijn juist degenen die de meeste gassen in de lucht blazen.

Kwaadaardige gassen

De broeikasgassen zijn de oorzaak van het broeikaseffect. Het broeikaseffect levert een stijgende zeespiegel op, omdat de aarde te warm wordt. Het warmer worden van de aarde is dan ook ons grootste milieuprobleem.

(...)

Een ander gas dat het broeikaseffect veroorzaakt is methaan. Ook dit gas komt veel voor in de natuur. Toch brengt de mens ook dit gas vaak in de lucht. Dit komt door het verbouwen van rijst, vuilnisbelten en veeteelt.

Ten slotte wordt het broeikaseffect ook veroorzaakt door fluorverbindingen. Die kun je bijvoorbeeld vinden in de koelkast van je moeder. Ook vind je ze in piepschuim en schoonmaakmiddelen.

Dit is ongeveer een vijfde van de totale tekst, de beginlinea's.

Af?

We zijn aan het eind van de derde ronde. De schrijver is erin geslaagd zijn grotendeels uit van het Internet geplukte persberichten samengestelde begintekst om te vormen tot een redelijk consistent verhaal voor de beoogde doelgroep. Zijn tijd zit erop en de mijne ook. Hoeveel tijd het de schrijver heeft gekost is maar voor een deel te overzien: in ieder geval drie dagen (de schrijfrondes). Ik heb het vermoeden dat deze schrijver niet al te veel tijd heeft besteed aan het afbakenen van zijn onderwerp. Hij heeft ook niet echt gestreefd naar persoonlijke betrokkenheid

bij zijn onderwerp. Bij een aantal van zijn collega's was die persoonlijke betrokkenheid heel duidelijk aan het eindresultaat af te lezen. Dat heeft een rol gespeeld bij de eindbeoordeling. Mij kost een schrijver ongeveer twee uur. Per versie een half uur tot drie kwartier. Dat is inclusief het formuleren van de specifieke opdrachten. Van de 21 studenten die ik dit jaar op deze manier heb begeleid, zijn er 20 in geslaagd in drie rondes een aanvaardbaar artikel te schrijven. Zeven waren trouwens al na twee rondes zover. Een student is in de afbakenfase blijven steken en zal waarschijnlijk volgend jaar een nieuwe poging wagen.

Als schrijven te leren is, dan leer je dat het best door te sleutelen aan je eigen tekst. Dat was een belangrijk resultaat van het onderzoek van Rijlaarsdam uit de jaren tachtig. Het is de vraag wanneer je moet spreken van je 'eigen tekst'. Door het Internet zullen veel studenten (en leerlingen) aanvankelijk komen met teksten die je amper 'eigen' kunt noemen. Een systematische aanpak, zoals hierboven beschreven, kan ertoe leiden dat het eindproduct meer 'eigen' wordt.

De auteur dankt Michel van der Goor voor het ter beschikking stellen van zijn teksten.

Literatuur

- M. Steehouder e.a., *Leren Communiceren*, Handboek voor mondelinge en schriftelijke communicatie. Groningen, Wolters-Noordhoff, 1999.
- G. Rijlaarsdam, Een nieuw examen stelsysteem, in: *Levende Talen* nr. 451, mei 1990, blz. 238-244.